

upplysningen, att anledningen till bestämmandet af det olika arfvodet för inspekteringskontoren skulle vara den, att de fullmäktige, som inspekterat afdelningskontoren i Luleå och Visby, icke äro deputerade och således hafva lägre aflöning. Är denna upplysning riktig, hvilket jag icke har anledning att betvifla, och fullmäktige fortfarande vidhålla densamma såsom motiv för sitt förfarande vid bestämmandet af de ifrågavarande ersättningarna, då tillåter jag mig säga, att fullmäktige, efter min uppfattning, trädt Riksdagens rätt väl nära, enär, om en slik princip fullföljes, den skulle kunna leda derhän, att fullmäktige, oberoende af Riksdagens beslut, kunde höja en del fullmäktiges löner till vida högre belopp än Riksdagen bestämt.»

N:o 3.

Ank. till Riksd. kansli den 13 febr. 1888, kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Memorial, med anledning af gjord framställning om ytterligare anslag för ombyggnaden af riksbankens hus i Göteborg.

Efter utredning om nödvändigheten och fördelarne af ombyggnad af riksbankens till dess afdelningskontor i Göteborg upplåtna, vid södra Hamngatan och Drottninggatan derstädes belägna hus beviljade 1886 års Riksdag för ändamålet ett anslag af tillsammans 195,000 kronor. I enlighet med den för ifrågavarande byggnadsarbete uppgjorda plan har den del af omförmälda egendom, som vetter åt Drottninggatan, först blifvit ombyggd och deri åt afdelningskontoret upplåtits tillfällig lokal i afbidan på fullbordan af det för kontoret egentligen afsedda huset vid södra Hamngatan. Sedan förstnämnda byggnad blifvit färdig och den vid Hamngatan belägna delen af omförmälda fastighet nedrifvits samt tomten i det närmaste afröjts, har afdelningskontorets uppmärksamhet fästs å behovet af dels förstärkt grundläggning

under det blifvande bankhuset, dels ock mera betryggande åtgärder mot eldfara i nämnda hus än de, som från början ansetts behöfliga.

Med anledning häraf har styrelsen för afdelningskontoret i Göteborg till fullmäktige i riksbanken ingifvit framställning i ämnet, som med kostnadsförslag och syneinstrument fullmäktige öfverlemnade till utskottet.

Vid ärendets behandling inom afdelningskontorets styrelse har en af styrelsens ledamöter herr P. E. Lithander lemnat en särskild redogörelse för hvad i frågan förekommit och dervid anfört följande:

»Sedan afröjningsarbetet å riksbankens tomt vid södra Hamngatan nu är nära fullbordadt, så att pålning af grunden inom kort torde kunna påbörjas, och utsigt sålunda finnes för, att sjelfva byggnadsarbetet kan påbörjas tidigt under instundande vår, så synes det mig vara skäl, att styrelsen redan nu tager i öfvervägande, huruvida någon ändring i den ursprungliga byggnadsplanen kan vara af behovet påkallad eller om densamma bör oförändrad följas. I detta afseende beder jag få till styrelsen hemställa följande:

Det har visat sig, att byggnadsgrunden å sådana tomter, som äro belägna utmed hamnkanalerna här i Göteborg, är af mindre god beskaffenhet och följaktligen kräver vidtagande af alldeles särskilda försigtighetsmått till förekommande af sättningar å hus, som der uppföras, och att detta synnerligast gäller om de lägst belägna tomterna, nemligen de vid Södra Hamnkanalen. Det är ock tydligt, att grunden under sådana hus, hvilka äro belägna vid vattendrag med vexlande vattenstånd, är utsatt för skadlig inverkan genom vattnets af- och tillflöde. Erfarenheten har också visat, att det hittills brukliga sättet att anbringa rustbädd af trä under stengrunden icke innebär den absoluta varaktighet af byggnadsunderlaget, som utgör vilkoret för att sättningar icke skola kunna inträffa.

Vid grundläggningen denna höst till brand- och liffförsäkringsbolaget Sveas hus vid Vestra Hamnkanalen har i stället för den vanliga bädden af trä under stengrunden anbringats en $2\frac{1}{2}$ fot tjock bädd af beton. Dylik betombädd, då den anbringas på sorgfälligt pålad grund, utgör icke allenast full trygghet mot sättningar i byggnaden utan förbygger äfven den skadliga fuktighet, som eljest är oundviklig i hus med ofvanbeskrifna läge. Enär det nya bankhuset kommer att med 3 sidor gränsa intill andra bebyggda tomter, från hvilka det kan utsättas för eldfara, torde äfven i afseende på skydd deremot större försigtighetsmått böra vidtagas än de i allmänhet brukliga och i byggnadsförordningen föreskrifna.

Det torde nemligen icke kunna bestridas, att, ehuru bankhuset blir uppfördt i full öfverensstämmelse med fordringarna på första klassens hus, d. v. s. försedt med hård takbetäckning, breda stentrappor genom alla våningarna och jerdörr för vinden, så är dock härigenom ingalunda förebyggd faran af att, vid möjligen inträffande eldsvåda, elden obehindradt sprider sig från den ena våningen till den andra och sålunda kan gå hela huset igenom.

Af erfarenhet vet man, att plåttak icke utgör absolut skydd mot häftig, af vinden gynnad eldsvåda i omkringliggande hus, hvadan, utan afseende på att bankhuset blir försedt med sådant, det torde vara nödvändigt att vid husets uppförande vidtaga sådana försigtighetsmått, att möjligen inträffande eldsvåda må kunna begränsas till det rum, der elden utbrutit. Detta kan naturligtvis icke ske, derest, såsom vanligtvis brukas, bjelklagren blifva af trä och golffyllningar af kalkgrus och sågspån, utan måste för vinnande af nämnda ändamål jernbjelkar inläggas och i stället för lös golffyllning begagnas $\frac{1}{2}$ stens hvälfd fast sådan, hvarjemte fullt hållbar brandbotten bör å vinden inläggas. Såsom önskvärd sak vill jag ock nämna gårdens beläggning med asfalt i stället för med sten.

Det obestriddiga företräde, som numera lemnas åt asfaltbeläggning af gårdar dels för den större renlighet, som dermed vinnes, och dels af flera andra inför styrelsen af dess byggmästare redan anförda skäl, synes mig tala för denna anordnings vidtagande i sammanhang med byggnadsarbetet.

Den här ofvan angifna förbättringen af byggnadsgrunden skulle medföra en förökad kostnad af 6,587 kronor 81 öre, och användningen af jernbjelkar i stället för trä samt brandbotten och stenyfyllningar mellan golfven samt gårdens beläggning med asfalt skulle likaledes föröka kostnaden med 7,548 kronor 14 öre eller tillsammans 14,135 kronor 95 öre.

Då emellertid dessa förändringar äro egnade att i väsentlig grad öka husets soliditet och tryggheten mot eldfara, så hemställer jag, att styrelsen må hos herrar fullmäktige göra framställning om att genom deras försorg det förökade anslaget, som erfordras, af Riksdagen blifver begärdt, och att herrar fullmäktige behagade lemna sitt förord åt framställningen.»

Med anledning häraf och på begäran af styrelsen förordnade magistraten i Göteborg tjenstförrättande stadsarkitekten C. Fahlström, arkitekten Adrian Peterson, byggmästaren A. Krüger, byggnadsfiskalen E. Mellqvist samt den af styrelsen för byggnaden utsedde kontrollanten,

kaptenen vid kongl. fortifikationen C. Lalin att besigtiga grunden till ifrågavarande tomter samt att afgifva yttrande öfver behovet och lämpligheten af de ifrågasatta förändringarna; och hafva desse sakkunnige i utlåtande den 20 december 1887 tillstyrkt:

att, sedan pålning af grunden egt rum, derofvan anbringas ett 2,5 fot tjockt betonlager, som lägges 0,5 fot under och 2 fot öfver underkanten af intill liggande brandmurars grundmurar, hvilka å sidorna intill riksbankens tomt cementeras och bestrykas med äkta asfalt;

att i stället för träbjelkar mellan första och andra våningarna af bankbyggnaden samt uti de källarlokalerna, för hvilka hvalf ej redan äro föreskrifna, 7" höga jernbjelkar må inläggas, mellan hvilka slås $\frac{1}{2}$ stens hvalf, samt att uti de två öfversta bjelklagren må anbringas 11 stycken 12" höga jernbjelkar för uppbärande af träbjelkarne;

att brandbotten anbringas öfver hela vindsgolfvet;

att för fördelningen af belastningen hos hjertmuren, hvilken enligt ritningarne skall hvila på jernbjelkar, uppburne af tre jernkolonner, under dessa anbringas två intill hvarandra liggande jernbjelkar af 10" höjd;

att gårdstrapporna utvidgas, den högra med 2 fot i genomskärning och den venstra med 1 fot;

att öfver dörrarne mellan entréen och stora banksalen anbringas en jernbjelke; samt

att gården belägges med prima asfalt i stället för tuktad sten; hvarefter styrelsen för egen del yttrat:

»Förrän rifsarbetet vardt fullbordadt och gräfningar under stengrunden kunnat verkställas, kunde icke de förhållanden till fullo utrönas, hvilka nu blifvit af ofvannämnda besigtningmän anmärkta. Den betydliga sjunkning, hvilken i det gamla huset förmärktes å alla murarne åt gårdssidan och hvilken vid tidigare besigtning framhållits, har först nu fullständigt förklarats derigenom, att den rustbädd af trä, hvilken utgjort underlag till stengrunden, befunnits vara förmultnad.

Då erfarenheten sålunda vunnits om olämpligheten af trärustbädd å sådan grund, der vexlande vattenstånd eger rum, anser styrelsen sig pligtig fästa herrarnas fullmäktiges uppmärksamhet på det företräde, som underlag af beton obestriddigen eger framför rustbädd af trä, samt uttala såsom sin åsigt, att alldenstund sättningar i huset derigenom kunna förekommas och skadlig fuktighet dermed utestängas samt husets soliditet i sin helhet på detta sätt rätt betydligt stärkes, det vore välbetänkt, om den ifrågavarande betongrunden finge anbringas.

Blefve, såsom antagligt är, styrelsen på grund af besigtningmännens utlåtande af vederbörande förbjuden att å den nuvarande grunden uppföra bankbyggnaden med mindre än att antingen 2½ fots betonlager anbringas å pålarne, eller att brandmurarne intill angränsande byggnader nedrifvas, så är det ju uppenbart, att det förra alternativet är det billigaste, emedan utom kostnaden för brandmurarnes borttagande och nya murars uppförande tillkommer ersättning åt alla dem, som till följd af dessa anordningar måste bortflytta från sina handelslokaler och bostadslägenheter, och deras anspråk blefve nog ej så små.

Man har likaledes nu först fått kännedom derom, att det gamla huset icke varit försedt med egna brandmurar åt någon sida, utan att dessa äro gemensamma med angränsande byggnaders och dessutom af den beskaffenhet, att de sannolikt blifva utdömda, derest, såsom troligt är, nämnda hus komma att ombyggas.

Af flera skäl bör det icke ifrågakomma, att ett bankhus uppföres på annat sätt, än att det åt alla sidor har egna solida murar, men i synnerhet måste den omständighet tagas i betraktande, att i fall ingen annan skiljovägg finnes mot grannes hus än den gemensamma brandmuren, så skulle vid möjlig ombyggnad af ett grannhus, i fall brandmuren blefve utdömd, den rätt stora olägenhet inträffa, att alla de rum, som gränsa intill brandmuren, finge utrymmas, enär de måste stå öppna i saknad af vägg under det ombyggnaden påginge.

För en sådan olägenhet och risk får naturligtvis afdelningskontoret ej utsättas, hvadan styrelsen icke kan underlåta att föreslå uppförande innanför den gemensamma brandmuren af en egen mur med en stens tjocklek, hvarigenom bankens hus vid ett dylikt tillfälle, som det ofvannämnda, blefve oberördt af hvad som försiggår med grannens hus.

Styrelsen vill i sammanhang härmed vördsamt erinra om, att en dylik nödvändighet icke helt och hållet varit oförutsedd, ehuru omöjlig att med visshet på förhand bestämma, alldenstund brandmurarnes tjocklek gäfvo anledning till den förmodan, att de voro dubbla, hvilket ock så till vida var händelsen, att $\frac{1}{2}$ stens mur var påspikad ena brandmuren, och den andra brandmuren befans vara af tre stens tjocklek nederst å grannens tomt.

I den byggnadsdevis, hvilken ligger till grund för aftalet med entreprenören, är särskildt anmärkt, att entreprenadsumman icke utgör betalning för brandmur, som möjligen måste ombyggas.

De föreslagna förstärkande säkerhetsåtgärderna mot eldfara liksom öfriga ifrågasatta förbättringar finner styrelsen likaledes särdeles nödvändiga, ty på samma gång de utgöra, af omständigheterna framkallade,

omdömliga anordningar, innebära de en förbättring af egendomen, som fullt motsvarar den summa, hvilken dertill kräfvades, hvadan styrelsen vördsamt anhåller, att herrar fullmäktige dels för egen del behagade dertill lemna sitt bifall, dels ock hos Riksdagens bankoutskott ville göra framställning ej mindre om medgifvande för styrelsen att uti den förut fastställda planen för bankbyggnaden låta vidtaga samtliga de i besigtningmännens utlåtande föreslagna förändringar samt uppförande af särskilda skyddsmurar intill grannarnes brandmurar, än ock om beviljande af det anslag, å tillhopa 19,850 kronor, som enligt det af byggmästaren Peterson uppgjorda och af styrelsen granskade kostnadsförslag högst erfordras för verkställandet af ifrågakvarande förändringar och uppförandet af de särskilda skyddsmurarne.»

Fullmäktige i riksbanken hafva vid frågans behandling i skrifvelse till bankoutskottet den 20 sistlidne januari anført hufvudsakligen: att styrelsens framställning innefattade så noggrann utredning och upplysning om de till saken hörande förhållanden, som torde kunna fordras; att då, enligt hvad af utredningen framginge, de föreslagna åtgärderna, hvilka ej kunde vid uppgörande af planen för ifrågakvarande byggnad förutses behöfliga och sålunda ej heller kunde inberäknas i kostnadsförslaget, medförde uppenbara fördelar och, såsom innefattande en väsentlig förbättring, icke torde böra uraktlåtas, synnerligast när fråga vore om en dyrbarare, för en längre framtid afsedd egendom, hvadan då dessutom, hvad särskildt brandmurarne beträffade, desamma anbringande i enlighet med förslaget syntes kunna åläggas af vederbörande myndighet, fullmäktige ansett sig böra till alla delar instämma i hvad styrelsen föreslagit samt understält frågan utskottets pröfning med anhållan, det utskottet behagade hos Riksdagen göra framställning derom att i den för ombyggnad af riksbankens hus i Göteborg förut fastställda plan finge vidtagas här ofvan omförmälda förändringar samt därför enligt afgifvet kostnadsförslag behöfligt anslag af högst 19,850 kronor beviljas.

På grund af hvad till stöd för ifrågakvarande framställning anförts finner utskottet sig ega giltig anledning förorda bifall till densamma och hemställer alltså,

det Riksdagen ville medgifva, att samtliga de af styrelsen för afdelningskontoret i Göteborg, i enlighet med utsedde besigtningsmäns utlåtande, föreslagna förändringar i den för ombyggnaden af riksbankens hus derstädes fastställda plan finge vidtagas och särskilda skyddsmurar intill grannarnes brandmurar upp-

föras äfvensom bevilja det anslag af högst 19,850 kronor, som enligt uppgjordt och af styrelsen granskadt kostnadsförslag härför erfordras.

Stockholm den 13 februari 1888.

På bankoutskottets vägnar:

G. S. ÅKERHIELM.